

6.starptautiskā Latgales biškopju konference “Lāči Latvijas dravās”

**Lāči Ziemeļlatgalē
(T. Mitjušina)**

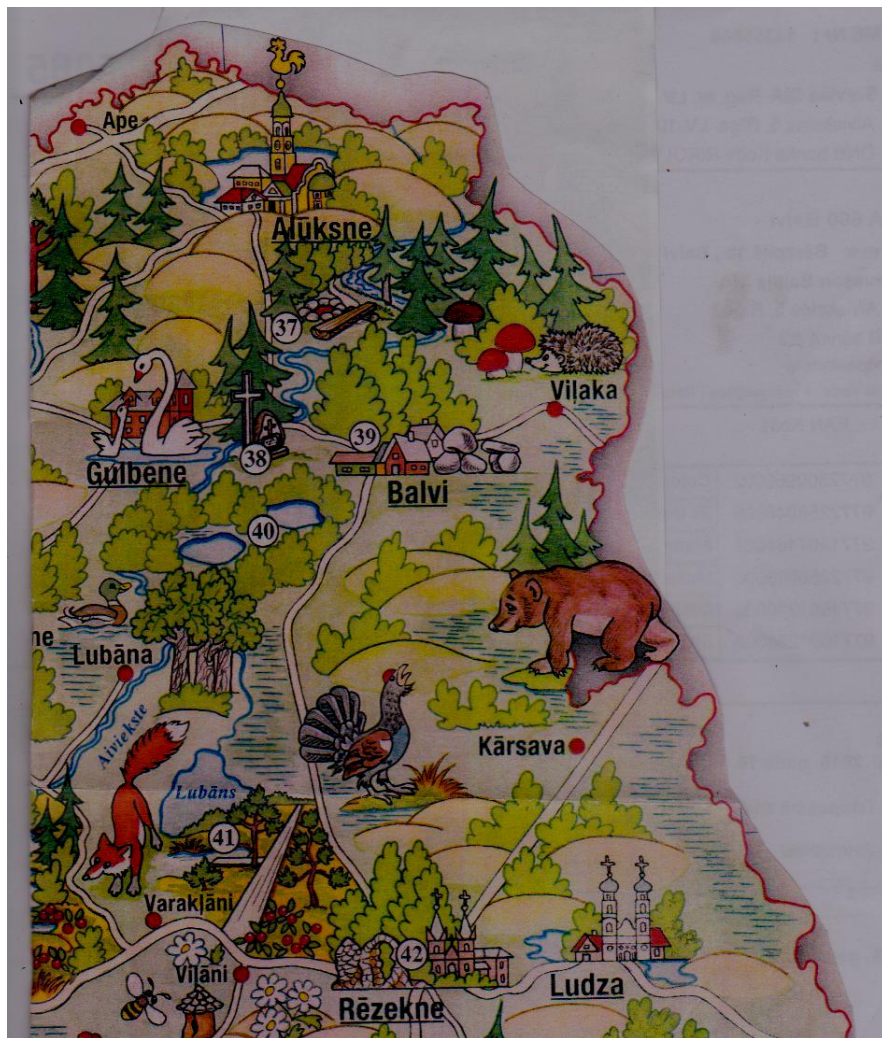
Balvi, 2021.gads

**Ai, lācīti, ķepainīti,
Vai tev vienam mežs pieder?
Iesim, lācis, pie kundziņa,
Pušu mežu dalīsim.
(Dainas).**

Foto: Māris Mačs, 2019.g., Paulāni

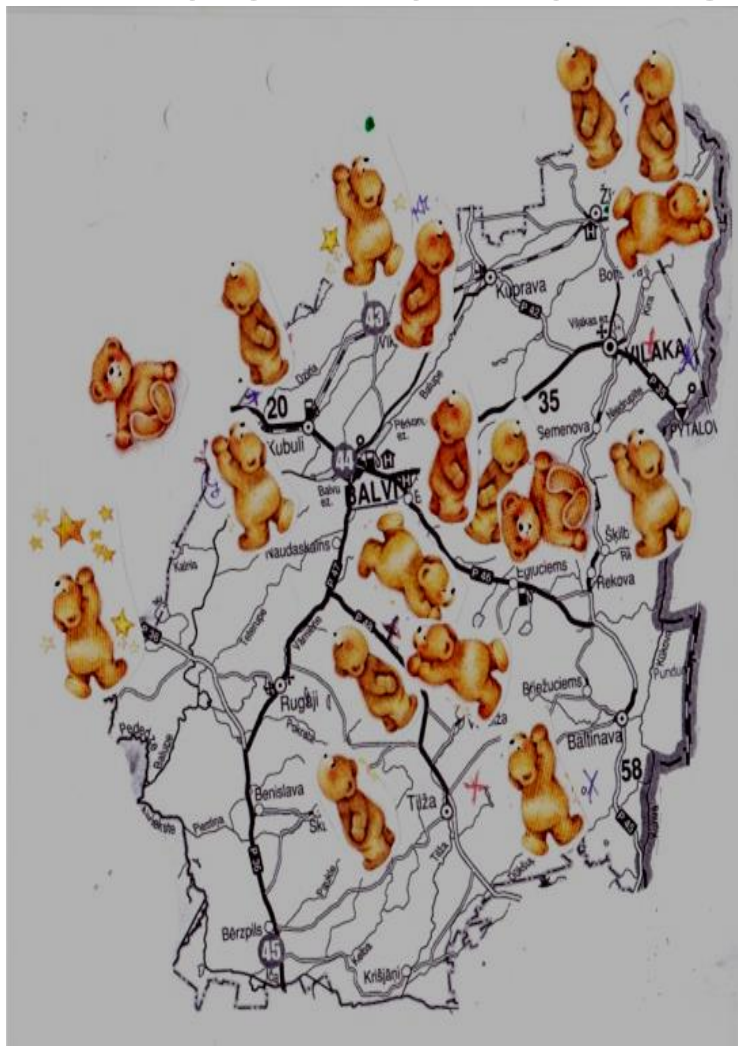
Vecumu apkartnē, Stompaku purvā lāči redzēti martā,
aprīļa sākumā visticamāk, ka viņi tur arī ziemojuši.

- Pirmais ziemas guļas gadījums fiksēts 1976. gadā Žīguru MRS Kupravas mežniecībā.
- 1977.g.divi pieaugušie lāči vienuviet novēroti Žīguru MRS Žīguru un Kupravas mežniecībās. Paruna: divi lāči vienā migā neguļ nav derīga 1977.gadam, kad lāču brāļi pārziemoja kopā vienā migā.
- Novērota arī lāču māte ar vienu un pat vairākiem mazuļiem. Tie atzīmēti Žīguru MRS – Katlešu, Žīguru un Kupravas mežniecībās, kā arī citās vietās.
- Katlešu mežniecības 1. iecirknī lācis esot sastapts ik gadu kopš 1965. gada.
- 1978, 1979. gadā Latgalē lācis konstatēts 65 mežizstrādes iecirkņos.

Kartes fragments no Valsts mežu kartēm

Lāči Balvu novadā 2019 gadā.

Karte veidota no Balvu reģiona
iedzīvotāju datiem

- Austrumlatgales teritorijā Viļakas novadā 2019. gada marta mēnesī redzēts lācis. Egļevas teritorijā lācis ziemo un gul.
- Lāči manīti arī Kārsavā.
- Lazdukalna pusē pie barotavām redzēta lācene ar mazuli 2020 gada pavasarī.
- 1. maija 2020. gadā pie Raicenes ezera dzirdēja lāča rūkošo balsi.
- Novērošanas kameras pie dzīvnieku barotavām fiksēja dažāda auguma lāčus aktīvajā periodā.
- Daudzkārt tie redzēti šķērsojot ceļus dienas laikā. Lai mīlojoties ar ogām un sēnēm atbaidot ogotājus un sēņotājus, kuri iet nopelnīt naudu lasot meža veltes.

Grebņevas robežpunktu šķērsojot

«Nemot vērā, ka lācis nevarēja apliecināt savu identitāti un tiesības uzturēties Latvijā, dzīvnieks tika mudināts atgriezties atpakaļ uz izceļošanas valsti».

2017.gads, attēls no interneta

Mātītes ar lācēniem tiek manītas (Žīguru pusē, Cūkusalā, starp Tilžu un Bērzpili, kā arī Sitas pusē!)

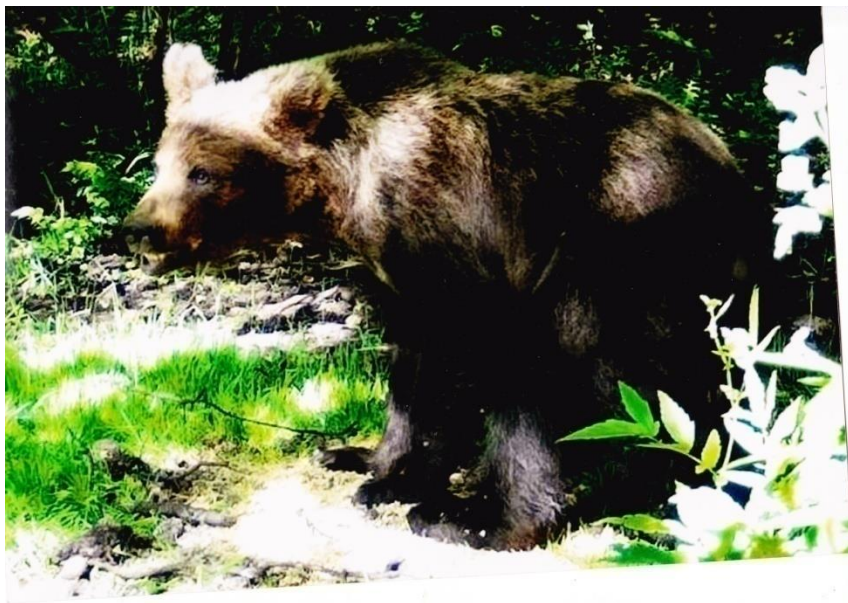

Foto: Viesturs Kozlovskis, 2019.gads, Cūkusalā
06.2019.g. 10:02 –10:12. (*Baro 3 lācēnus*)

- Nav izslēgta iespēja, ka lāči atkal vairojas Latgalē. Lācene ar 3 mazuļiem.
- Lācenes biezā pavilna un zemādas tauku slānis (7-10 cm) uztur ķermenim pietiekami daudz siltuma.
- Zvērs guļ migā saliecies, pakaļkājas pievilcis pie vēdera, ar priekšķepām piesedz degunu (pati ievainojamākā vieta lācim - «Ahileja papēdis»). *Kamolā* viņš labāk saglabā siltumu.

Biškopju problēma

Foto: A. Kaktiņš, 2019.gads, Alūksnes rajons

- Pieaug lāču postījumi bišu dravās.
- Bitenieki spiesti dalīt dabu ar lāčiem. Pēdējos gados ir bijušas situācijas, kad lāči no cilvēkiem nebaidās. Profesionālie biškopji ir spiesti apsvērt domu mainīt nodarbošanos.
- Igaunijas valsts veicina lāču medīšanu tajos apgabalos, kur tie sagādā visvairāk problēmu.
- 2019. un 2020. gada laikā tika izpostītas vairāk nekā 150 bišu dravas.

Biškopju problēmas

- Sakāmvārds «Bite lācim nodevu ar medu maksā» ir piemērots pēdējos gados biškopībā.
- Pierobežas zonā ir pamesta lauksaimniecībā izmantojamā zeme, ir palielinājusies lāču barības bāze, viņus nedrīkst medīt.
- Lāču skaits palielinājās pēc lielo tēviņu atšaušanas 20.gadsimtā, tas novērsa kanibālismu (dzīvnieki apēd savas sugas pārstāvjus).
- Zemais atražošanas temps ir viena no brūno lāču kā sugas vāmajām vietām.
- Pirmajos dzīves gados mātīšu mirstība ir lielāka nekā tēviņu, tāpēc ar gadiem tēviņu skaits palielinās.
- Zināmi gadījumi, kad vilki uzbrukuši nelieliem lāčiem migās.

Foto: Jānis Freidenfelds, Stompaku purvā, 2019.gadā
2 lāču paveiktais darbs vairākās dienās

Biškopju problēmas

- Lielo tēviņu medību mērķis ir ne tikai novērst tikšanos ar dzīvnieku, bet arī baiļu saglabāšana cilvēka priekšā.
- Licence Kamčatkas lāča medībām maksā 6 tūkstošus rubļu, citos Krievijas reģionos ne vairāk kā 3 tūkstoši.
- Lāču atbaidīšana ar signālpatronām, piparu aerosolu, kā arī stipri sviedraina apģērba atstāšana dravā nedod stabilu rezultātu.
- Var izmantot radiosiksnas (tās var kalpot līdz 2 gadiem) un izveidot lāču migrācijas kartes.
- Pirmā gada lācēni pēc ziemošanas laika zaudē 40% sava svara, kas var būt 24-30 kg.

Foto: K. Timofejeva arhīva, 2020.gads

Biškopju problēmas

- Postot dravas, lācis apēd ne tikai medu, bet arī kāpurus un medus kāres (lai gan vasku lāča kuņģis nepārstrādā). Pēc tāda uzbrukuma bites neizdzīvo!
- Ja izmantojot elektrisko žogu vadi ir vāji nospriegoti, lāča nagi kalpo kā izolators. Mēģināts bišu stropu un medu apsmidzināt ar litija hlorīdu. Pēc šāda medus nobaudīšanas lācim sākas stipra vemšana un tas atbaida.
- Lāci var atbaidīt suņa smaka, bet tam jāsver ne mazāk kā 10 kg un jābūt līdzīgam žurkai.
- **Uzbrukuma nesodāmība pieradina lāčus pie parazitēšanas uz cilvēka rēķina.**

Foto: Jānis Freidenfelds, Stompaku purvā, 2019.gadā
2 lāču paveiktais darbs vairākās dienās

Problēmas

Visi bērni dara palaidnības

Foto no Birutas Eglītes grāmatas “Zvēri un cilvēki” •

- Medību **barotavas kļūst par lāču sociālo pabalstu**. Tās māca bez pūlēm dabūt barību, kas **atšķiras no dabiskās lāča barības**. Rodas asociācija starp cilvēka smaržu un garšīgi paēst.
- Ir lāči miskastnieki. Pavasarī pēc iznākšanas no mīgas viņu uzvedība līdzinās klaiņojošo suņu uzvedībai.
- **Dzīvnieka uzvedībā 1-3 gadu laikā veidojas sliktas uzvedības pazīmes līdz pat pilnīgai baiļu zaudēšanai pret cilvēku.**
- Mednieku viedoklis: kad klāt ir bise «pulveris» ir svarīgi, lācis ļoti labi jūt, kad cilvēks ir apbruņots.
- Signālpatrone spilgti deg, sņāc, nepatīkami ož, var apdedzināt = efektīvāks nekā lode, lai atbaidītu zvēru.
- Sašauts sirdī lācis spējīgs paskriet vēl 50 metrus. Viņš ir kreilis, sitienu var gaidīt no kreisās puses.

Klimata pārmaiņu ietekme

Foto no Pažetnovu, Tveras apgabalā izveidotā
lāču bāreņu rehabilitācijas centra arhīva

- Mainās klimats, mainās ziemošanas apstākļi 2019.gadā 21.janvārī temperatūra bija tikai -4 grādi, bet 12.maijā uzsniga sniegs. Lāči neatradās dziļā miegā.
- 2019.gadā lāči masveidā parādīja savas dotības postīt dravas, kas var būt sagaidāms arī šā gada agrā pavasarī.
- Liels pluss lāču saglabāšanai ir atklājums, ka viņa mutes dobumā atrasta antibiotiska viela – **amikumacin**, kas dod iespēju jaunu zāļu izveidei pret zeltainā stafilokoka ierosinātāju.

Dzīves vieta

Foto no Andreja Lāča grāmatas “Lāča sirds”

- Lāči ir teritoriāli dzīvnieki, kas uzturas pierastajā apkārtnē - ***skuju koku vai jauktu koku mežā***, kur ir aizauguši degumi un izcirtumi, lielu purvu tuvumā.
- Lācis izvēlas iespējami sausāku vietu netālu no ūdenstilpes.
- Divas nedēļas pirms došanās ziemas gulā neēd, lai atbrīvotu zarnas no satura. Guļas laikā lāču zarnu trakts ir piepildīts ar gļotām. Tās spiež uz zarnu sienām, radot sāta sajūtu. Tauku biezums sasniedz līdz 10 cm.
- No ziemas miega pamostas stipri novājējis. Mātītes zaudē vairāk par 40 % no svara.

Migu vietas

- *Lāči ziemas patvērumu meklē tumšos skuju koku mežos ar biezu pamežu, savas migas ierīko siena gubās, ir bijuši gadījumi ziemas guļā doties skudru pūznī.*
- Pastāv 10-12 migu tipi, tiek izceltas 3 grupas: slēgtās, atklātās un daļēji atklātās.
- Kad sāk snigt, dzīvnieks rok iedobi. Migu izklāj ar sausām lapām un zāli. Var būt iekārtotas izgāzta celma blīvā eglājā. Klājums ir vismaz 0.5 m biezs. Vecu koku sakņu sistēma nepieciešama, lai miga būtu izturīga. Būvējot migu, priekšroka tiek dota **priežu vai jaukta tipa meža salīnām purvos** (2019.gada novembrī Stompaku purvā dzinējmedībās izdzina vilku, alni un lāci).
- No augšas miga var būt pārklāta ar augu valsts drazām.

Migu vietas

Foto no Pažetnovu, Tveras apgabalā izveidotā
lāču bāreņu rehabilitācijas centra arhīva,
2020.gada 7.novembris

- Dziļākais miegs lācim ir stipra sala un puteņa laikā. Ticējums vēsta, ka lācim miega laikā jādzird gaiļa rīta dziesma.
- Dzimtās vietas izjūta stiprāka ir mātītēm. No dzimšanas vietas viņas aiziet 15 km, bet tēviņi līdz pat 100 km.
- Siltos rudenos viņi nedodas gulēt līdz novembra vidum. Migu sāk ierīkot mēnesi, pusotru pirms gulētiešanas.
- Pirms gulētiešanas jauc pēdas. Migā lien atpakaļgaitā ar purnu uz rietumiem, lai saostu smaržas un sadzirdētu skaņas.
- Lai atbrīvotu barības vadu no barības atliekām un cērmēm, lāči ēd indīgus augus, satrupējušus celmus un egļu skujas.

Migu vietas

Foto no Pažetnovu, Tveras apgabalā izveidotā
lāču bāreņu rehabilitācijas centra arhīva

- Līdz ar sala iestāšanos dodas migā atpakaļgaitā. Miegs (snauda) ir ļoti jūtīgs no rītiem un atkušņa laikā. Dziļš miegs ir stipra sala un puteņa laikā un naktī.
- **Aplauztas koku galotnes 10x15 m diametrā** liecina par to, ka tuvumā ir lāča miga. Pavasarī tā tiek nojaukta.
- Pirmās ziemas miegā dodas grūsnās lācenes un lācenes ar lācēniem.
- Migā ķermeņa temperatūra pazeminās nedaudz no 38 līdz 30 grādiem.
- Nedaudz pazemināta vielmaiņa notiek uz lielā tauku uzkrājuma rēķina (7-10 cm biezumā).

Migu vietas

- Varbūt iekārtots zem izgāzta celma, blīva eglāja. Tas parasti izklāts ar sausām lapām, šūnām, egļu zariem. Klājums ir vismaz 0,5 m biezs.
- Ar sarkano līniju iezīmēta migas pārklājums, no kurienes lācene izlīda.

Foto: Viesturs Kozlovskis, 2019.gads, Cūkusalā

Riesta laiks -lāču kāzas

Foto no Birutas Eglītes grāmatas “Zvēri un cilvēki”

- Riesta laiks lāčiem ir divas reizes sezonā- maijā- jūlijā un septembrī- oktobrī. Pirmie lācēni lācenei dzimst 4 gadu vecumā.
- Visbiežāk dzimst 2-3 lācēni, retās reizēs 4-6.
- **Lācenes vairojas ne katru gadu, bet ar gada starpību. Pie tam pēcnācēji ir 30-40 % mātīšu.**
- Tēviņi var pāroties tad, kad kļuvuši pietiekami lieli un spēcīgi, lai varētu sacensties ar vadošo tēviņu. Mēdz gadīties, ka vienam metienam ir dažādi tēvi.
- Lāči pārojas ļoti bieži, tikai atkārtota pārošanās lācenei var izraisīt ovulāciju.

Pārošanās

Foto no Birutas Eglītes grāmatas “Zvēri un cilvēki”

- Mātītei seko vairāki pat 3-6 tēviņi.
- Tēviņš un mātīte satiekas tikai pārošanās laikā. **Tēviņi ir par piekto daļu lielāki nekā mātītes.** Savstarpējā kontakta laikā izmanto arī daudz skaņas signālu, kā arī kormeņa pozas un mīmiku.
- Kormeņa garums ir 150-280 cm, augstums skaustā – līdz 150 cm, astes garums 6-21 cm, ausim -15cm, **svars tēviņiem – 130-550 kg un mātītem – 80—250 kg.** Savu kažoku maina no aprīļa līdz jūnija beigām.
- Apauglotās šūnas attīstība apstājas (tāpat kā stirnām), tas ir miera periods, atsākas līdz ar došanos migā. Līdz rudens pārošanās embriji peld dzemdē, bet nepiestiprinās pie tās.
- Ja līdz vasaras beigām mātīte nav uzkrājusi pietiekami daudz tauku, grūtniecība neiestājas. Apauglotā olšūna izkūst. Tikai tad, kad ir pietiekama tauku kārtā, kad nav stresa, apauglotā olšūna piestiprinās pie dzemdes un sākas embrija attīstība.

Riests

Foto no Birutas Eglītes grāmatas “Zvēri un cilvēki”

- Lācenei meklēšanās turpinās 10-30 dienas.
- Tēviņi savu izredzēto meklē pēc pēdām un smaržām (var sekot mātītei 10-15 km). Lai iekarotu līgavas sirdi, nākas piedalīties cīņā.
- Jebkuru lielu objektu tēviņš var uzskatīt par sāncensi.
- Lācis un lācene iepazīstas apošņājot viens otru. Trinas viens ap otru izstieptiem kakliem un gluži kā skūpstam izstieptām lūpām. Lācis šajā laikā biksta lāceni, panākot viņas piekrišanu.
- Tveras apgabalā un Baltkrievijā lāču riests notiek maija otrajā pusē- jūnijam.
- Izveidojies pāris aiziet kopā uz 4-6 līdz pat 12-15 dienām. Mātīte barojas, bet tēviņš viņu sargā no citiem. Pats gandrīz neko neēd un visu laiku seko mātītei.

Cīņa

Foto no interneta

- Satiekoties dzīvnieki sākumā norēcas- kurš skaļāk. Lācis uzbudināts staigā šurpu turpu un griež sānus, lai parādītu, cik viņš liels. Lec uz pretinieka pusi un šņāc.
- Cilvēkam ir bīstami, ja lācis stāv uz 4 ķepām, skatās tieši virsū, pieklāvis ausis pie galvas. Viņš gatavojas lēcienam.
- Aizsargāšanās uzbrukums ilgst minūti. Viņš sit ar ķepu vai ķer ar zobiem un tūlīt mūk prom.
- Lāča balss izsaka viņa stāvokli: viņš šņāc, rūc, svilpj. Ja lācis ir izbijies, viņš izdod skaņas, kas līdzinās biežam klepum.
- Lai paglābtu lācēnus no tēviņa rieta laikā, lācene viņus aizved tuvāk cilvēka mājoklim. Tas tēviņam nepatīk.
- «Klusuma mēnesis» rieta laikā Krievijā šajā laikā aizliegti mežizstrādes darbi.

Cīņa

Foto no interneta

- Lācis vispirms cenšas pretinieku izzināt un nobiedēt. Mātītei seko vairāki pat 3-6 tēviņi, kas satiekoties nikni cīnās.
- Lācis skaļi ierēcas, paceļas pakāļkājās un ar priekškājām cenšas prietinieku triekt zemē vai satvert.
- Kontakta laikā izmanto arī daudz skaņu signālu, kā arī kormeņa pozas un mīmiku, cenšas citu iebedēt, izslienoties pēc iespējas lielākam un demonstrējot 42 zobus, ja brīdinājums tiek ignorēts var sākties cīņiņš.
- Vajāti spēj skriet 45 km /stundā.

Latviešu tautas ticējumi par lāčiem

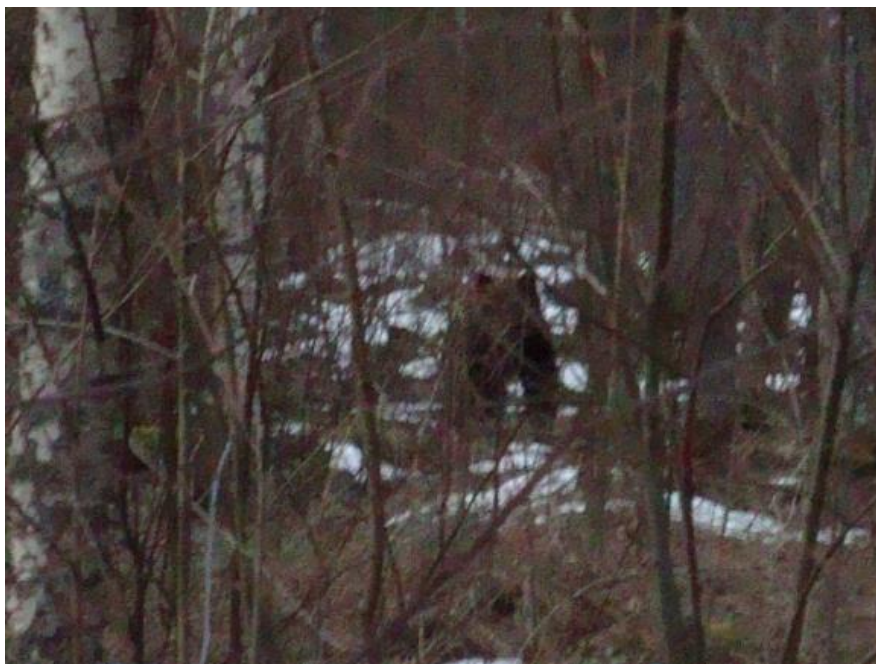

Foto: Andris Krakups, negaidīta tikšanās mežā
2011.gadā

- Pati agrākā migas pamešana ir bijusi 1972.gadā- 14.martā 25., 29., 31.martā) un 2007. gadā- 10.martā.
- Parasti lāči migu pamet aprīļa otrajā dekādē.
- Masveida iziešana norisinās 7-15 dienas.
- Pirmie iznāk tēviņi. Pēc 10-15 dienām mātītes ar viengadīgiem lācēniem. Visvēlāk iznāk mātītes ar jaundzimušajiem lācēniem. Pirmajās dienās lāči uzturas migas tuvumā un neatiet no tās tālāk par 200 metriem.
- Ziemas **guļas laika beigas** un dzīvnieku iznākšana no migas **sakrīt ar sniega intensīvas kušanas laiku**. Bet tas ir atkarīgs **no sniega segas biezuma mežā**.

Tautas ticējumi. Ģertrūdes diena (17 marta) no ziemas miega atmostas visa dzīva radība: no kukaiņiem līdz lāčiem.

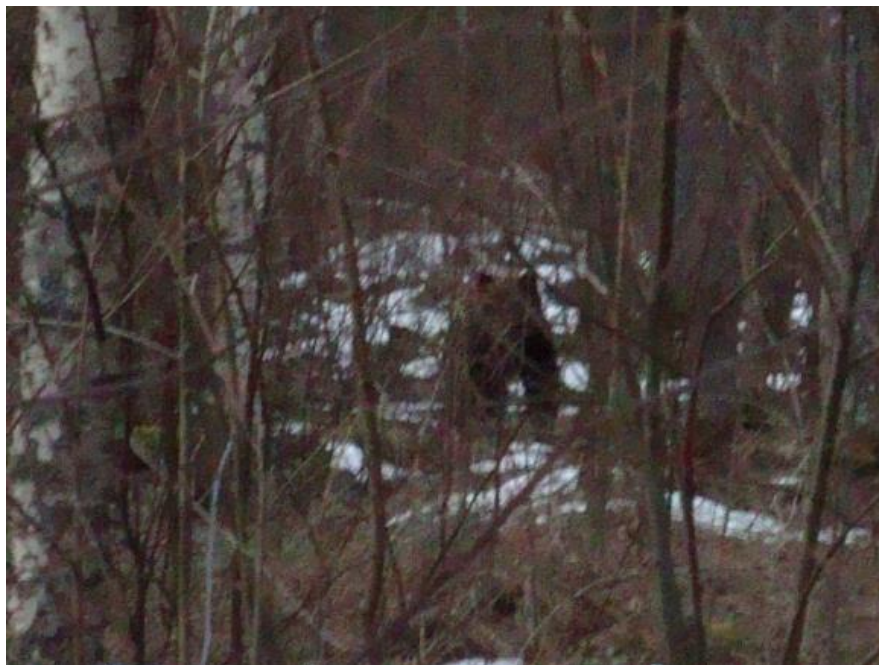

Foto: Andris Krakups, negaidīta tikšanās mežā
2011.gadā

- Lācis sameklē tādas tautas zāles, no kurām drīz aizmiegt un visu ziemu negrib ēst.
- 16700. Lācis par ziemu guļ savā midzenī un zīž ķepu. Ģertrūdes dienā viņš pirmo reizi pamostoties un apgriežoties uz otriem sāniem, bet Binda dienā ceļoties augšā. (Benedikta -21.03 un Kazimira – 24.03.)
- Pirmie no ziemas miega mostas tēviņi un tikai pēc tam pašās beigās parādās lāčumāte ar ziemas vidū dzimušajiem lācēniem.

16698. Mārtiņa dienā lācis apgulstas, kustoņu dienā pamostas un griežas uz otriem sāniem, un kāpostu Māras dienā ceļas augšā. (Rauna)

Tautas ticējumi

*Foto no Pažetnovu, Tveras apgabalā izveidotā
lāču bāreņu rehabilitācijas centra arhīva,
2020.gada 7.novembris*

- **Došanās migā ilgst visu Mārtiņdienas nedēļu (no 10.novembra).**
  1. Migā dodas grūsnās mātītes.
  2. Lācenes ar lācēniem.
  3. Tēviņi.
- Tēviņi dominanti var staigāt apkārt līdz pat decembrim.

Lāča ēdienkarte - 1. pavasara ēdienkarte

Foto no Birutas Eglītes grāmatas “Zvēri un cilvēki”

- Lai pilnībā atgrieztos ierastajā dzīves ritmā, lācim nepieciešamas vairākas nedēļas. **Ziemas laikā viņš zaudē līdz 20-25% ķermeņa masas, mātīte vairāk par 40% svara.**
- Agrā pavasarī pamatēdiens ir no dzīvnieku pasaules. Lāči var apēst līdz 40 kg gaļas. Viņi uzbrūk grūsnām alnenēm. Lāči ēd arī maitas gaļu, ja viņam tiek govs līķis, pirmo ko viņš apēd – tesmeni, kurā ir daudz olbaltumvielas un dažādi fermenti.
- **Lāči izposta vairāk kā 40% meža skudru pūžņu, kuri atjaunojas ne ātrāk par gadu.** Lācis no skudru pūžņa nolaiza tūkstošiem skudru un kāpuru. **Tas viņiem ir svarīgs dzīvnieku olbaltums (tāpat kā bišu kāpuri).**

Ēdienkarte – dižzirdzene, lāča auzas, apšu lapas u.c.

Foto no personīgās bibliotēkas

- Līdz ar zāles parādīšanos ēdienkartē tiek iekļautas apses lapas (kalorijām bagātākas nekā auzu graudi), ziemas dzērvenes, lācenes, mellenes, zemenes, āboliņš, pienenes,
- Tauku uzkrājumu laikā tiek ēstas zīles, rieksti, pīlādžu ogas(!), āboli, plūmes, auzas, kukurūza. **Šajā laikā lāči izposta augļu dārzus, dravas un labības laukus.**
- Kad nogatavojas mellenes, lāči tās ēd ar visām lapām. Tas ir **60-100%** no ēdiena. **Apakšlūpa** ir ļoti kustīga, tā var izstiepties uz priekšu, kas palīdz ogu, augu un kukaiņu ēšanā.
- Ja iedomātos, ka lācis pasūta sev ēdienu, pirmais ēdiens būtu alnis, otrais – zirgs, trešais – govs, ceturtais – cūka. Nositot dzīvnieku, lācis sākumā apēd iekšējos orgānus un tesmeni, tāpēc ka tie ir bagātāki ar bioaktīvām vielām un fermentiem.

Piebarošana augustā, septembrī.

10. augusts 2019.gadā

- Rudenos iet mieloties auzu laukos, apmeklē arī kukurūzas un zirņu laukus. Divi lāči var izpostīt 10-15 ha auzu lauku.
- Jaunie tēviņi baroties ar auzām ierodas pirmie, bet dod vietu **lācenei ar lācēniem** vai vecākajam tēviņam.

Foto: Māris Mačs, lācis auzu laukā

Ēdienkarte

- Vasarā, lai barotos, lāči pārvietojas attālumos: jūnijā- 16 km, jūlijā- 10 km, augustā- 8 km, septembrī- 13 km, oktobrī- 9 km (radiosiksnu rādījumi).
- Rudeņos lāči **medī vāveres un āpšus**, lai viņu tauki palielinātu lāču tauku slāni.

Našķi rudens pusē

- 10 mazie lācēni var apēst 1 tonnu ābolu, nebrāķējot arī plūmes un pīlādžu ogas.

Foto no Tveras apgabalā izveidotā lāču bāreņu rehabilitācijas centra arhīva

Mielošanas atliekas (neliela porcija)

- Ieradums nokārtoties vienā vietā- lāču tualetes. Bieži nokārtojas dravās, tā atstājot zīmi, ka šī drava ir viņa.

Deguns (Ideāla oža)

Foto no interneta

- Sens indiešu sakāmvārds vēsta:
«No koka nokrita lapa. Alnis to sadzirdēja. Ērglis ieraudzīja. Lācis- saostīja.»
- Atkritumu kaudzes, laukumiņus grillēšanai, maitas viņi saož pat no 30 km attāluma.
- Lāča oža 7x labāka nekā medību sunim un 75x labāka nekā cilvēkam.
- Pateicoties ožai viņš var atpazīt mātītes, kuras gatavojas pārošanās.

Ķepas lielums un augums, dzimta

Foto no interneta, "Silavas" pētniecības
institūta materiāliem
(lāča pēdas spilventiņš - **plancetarnāja
tulzna**)

- Priekšķepu izmērs var būt šāds:
- Esošajā gadā dzimušiem **lācēniem- 7-8 cm.**
- Otrā gada lācēniem- **10-12 cm.**
- Pieaugušām lācenēm- **14-17 cm.**
- Pieaugušiem tēviņiem- **17-24 cm.**
- 20. gadsimtā Žīguru pusē ir dzīvojis lācis, kura ķepa bija **26 cm.**
- Mūsdienās arī ir redzētas milzīgas pēdas.
- Pieauguši lāči gadiem ejot zaudē spēju kāpt kokos nagu uzbūves un garuma (**6-12 cm**) dēļ.
- Piedzimst ar nadziņiem.

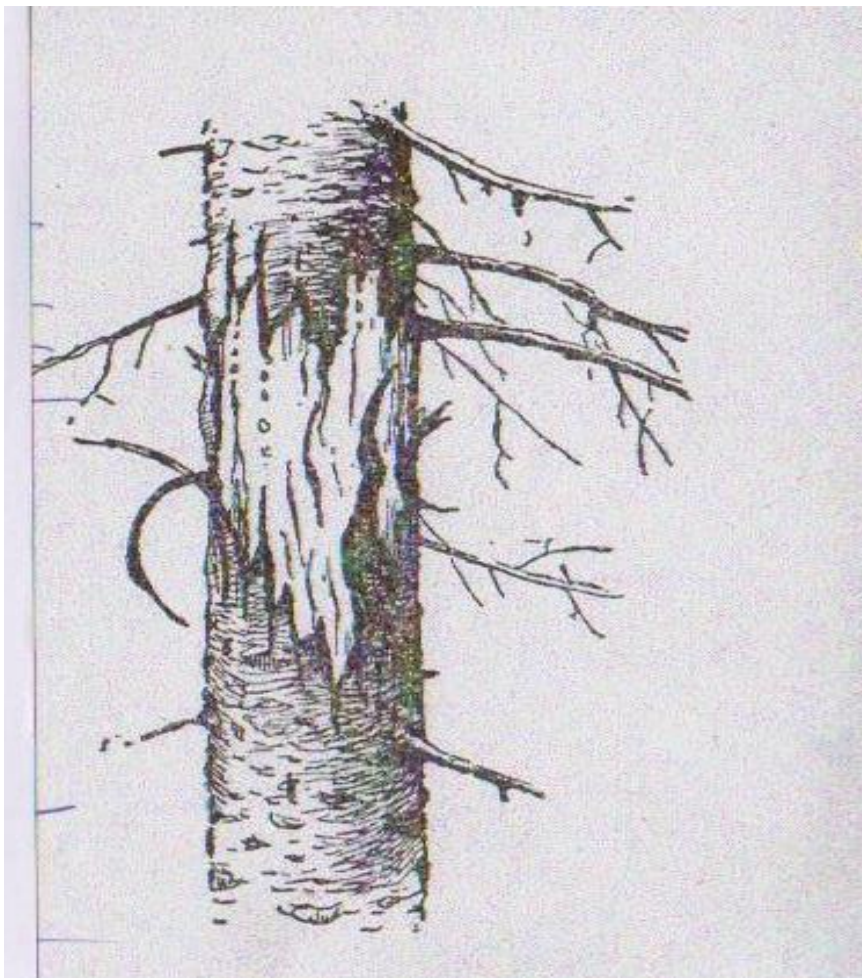
Pēdu nospiedumi, lāča priekšķepas nospiedums

Foto no interneta, "Silavas" pētniecības institūta materiāliem

- Pēdu nospiedumu platums ir cieši saistīts ar ķermeņa masu, vecumu un dzimumu.
- Ķepām neievelkami 6-12 cm gari nagi.
- ar kuriem izrok ķimeņu saknes un lakšu sīpolus.
- Priekškāju pēdu nospiedumi ir tikpat plati, cik gari.

“Lāča privātīpašums”

- Tēviņi aktīvi iezīmē savu teritoriju ar ķepu apzīmējumiem markķē kokus. Defecēšanas vietas. Ar šiem signāliem tiek noteikts tēviņš- dominants.
- Egles, kas atbrīvotas no zariem 3-5 m- tie ir «**lāču koki**»- pret tām berzējas ar sāniem, muguru un pie sveķiem pielīp spalvas. Uz kokiem 1,7-2,5 m augstumā mēdz būt «**kodumi**»- ar ilkni izrauta skaida. Ar nagiem plēš bērza tāsi. Pēc tam urinē. Jo augstāk iezīmē- jo augstāks statuss. Iezīmēti tiek pat elektrības stabi. Pie mums iezīmēti koki ir Vīksnas pusē un Vecpededzē.

Foto no grāmatas “Крупные хищники и копытные звери, Москва 1978. год Лесная промышленность

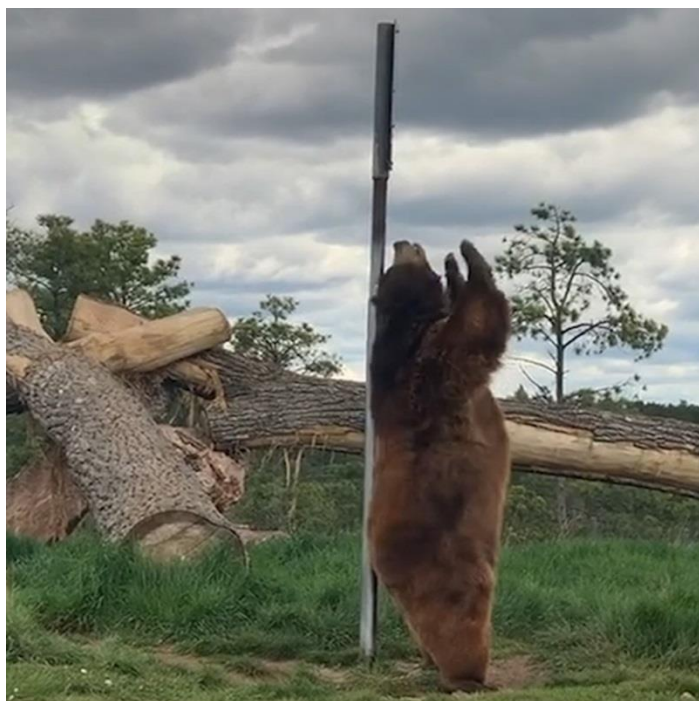
Lāča privatīpašums

- Apdzīvoto *mezglu biezums* lāčiem: 3-4 vientuļnieki, lācene ar mazuļiem un jauna mātīte vai divas.
- Lācis pa noteiktām takām apstaigā savu iecirkni un iezīmē tā robežas ar ekstremitātēm ieskrāpējot egļu un bērzu stumbros, tā atstājot savu smaržu.
- Iecirkņu platība variē līdz 20 kv.km.
- Dominanta teritorijā var sastapt jaunu lāču pēdas- 10,5- 13 cm. 13,5 cm un lielākas pēdas- ļoti reti, ne tuvāk kā 60 km.
- Mātītes pieķeras dzimtajai teritorijai. Jaunu teritoriju viņas iepazīst 15 km tālāk, bet tēviņi- līdz 100 km.

Foto: Andris Krakups, Bolupes sākumā, 2020.gads

«Kupicu atjaunošana»

Lācis iezīmē savas teritorijas robežu

- Lāča koka skrāpējumi ir Vīksnas, Žīguru mežos, Vecpededzē un Viļakas pusē.
- Krievijā Pitalovas rajonā Ješucino ciemā lācis «apskāva bērzu», tas ir, atstājot savu pēdu nospiedumus un smaržu.
- Tēviņiem eksistē «vecumu hierarhija».

Lācēni. Augšana. Svars.

Foto no Tveras apgabalā izveidotā lāču bāreņu rehabilitācijas centra arhīva

- Mazuļi piedzimst ar retu spalvu, aizvērtām acīm un ausīm. **Pirmos divus mēnešus viņi guļ zem mātes sāna un ļoti maz kustas.** Migas atstāšanas brīdī lācēni ir neliela suņa lielumā un sver 3-7 kg. 3 mēnešu vecumā, atdarinot māti, viņi pamazām sāk ēst zāli (izauguši piena zobi). Mazuļi attālinās no mātes 40-60 m. Lācene ir satraukta, viņa ar dobjām murminošām skaņām sauc viņus pie sevis. Lācēni attīstās nevienmērīgi. Lācēnu barošana migā lācenei atņem daudz spēka. Guļas laikā mātīte zaudē 40% ķermeņa masas.
- Grūtniecības ilgums ir 6,5- 8,5 mēneši.

Mazuļi piedzimst akli ap 500gr.

neapēģu vecuma

pēc maltītes

- Ziemas miegā mātei piedzimst 1-5, bet biežāk 2-3 mazuļi. Ir nevarīgi, gandrīz kaili un sver 0,5 kg. Aug ļoti lēni.
- Mēneša vecumā tie kļūst redzīgi. Zīž mātes pienu (18% tauki) 4-6 mēnešus.
- 2 mēnešos sver 5-6 kg.
- Rudenī pirms ziemas guļas tie ir jau 30-40 kg. Ar tauku slāni līdz 7 cm.
- Pilngadību sasniedz 3 gadu vecumā, bet turpina augt līdz 8-10 gadiem

Foto no Birutas Eglītes grāmatas “Zvēri un cilvēki”

Lācēnu piedzimšana

Foto no Birutas Eglītes grāmatas “Zvēri un cilvēki”

- Mātīte baro mazuļus ar pienu { 18% tauki), rūpējas par viņiem, māca sevi aizmāvēt. Viņi apgūst izdzīvošanas iemaņas, sociālo uzvedību un barības ieguves tehniku, sekojot mātei.
- Pusotra mēneša vecumā lācēnu garums ar izstieptām ķepām ir 30 cm.
- 3 nedēļu vecumā viņš sver vairāk par 1,2 kg, viņa – tikai 1 kg.
- Līdz 4 mēnešiem lācēni ne no viena un ne no kā nebaidās.

Lācēni

Foto no Tveras apgabalā izveidotā lāču bāreņu rehabilitācijas centra arhīva

- **Jaundzimušie lācēni baidās no aukstuma.** Viņi ir sīciņi (līdz 500 g)- **akli, kurli, bezzobaini.** Gandrīz bez spalvas, **bet ar nadziņiem.** Ir pakļauti slimībām un traumām. **15 % no viņiem iet bojā pirmajā dzīves gadā, bet 25 %- trešajā.** Lācēni ieraušas 10 cm biezajā mātes spalvā, atrodot savu pupu no 6. Viņi zīž **18% treknu pienu.** Pēc 2 nedēļām atveras ausu atveres, bet pēc mēneša mazuļi sāk redzēt.
- Bioakustiskie novērojumi dzemdību kamerā liecina, ka skaņas signāliem, ko dzīvnieki izmanto, lai sazinātos, ir nozīme lācēnu izdzīvošanā.
- Migas atstāšanas brīdī svars ir pieaudzis 4-5 reizes (2-2,5 kg), lācēni apaug ar spalvu un var aktīvi kustēties, ēst zaļumus un kukaiņus.

Mazuļi

- 4 mēnešos viņiem formējas sekošanas reakcija (**saulainā pavasara dienas pusdienlaikā lācene izved lācēnus no mīgas un viņi redz mātes ēnu un seko viņai**) – *zapechatljenje*.
- Vidēji mātītei piedzimst **2,19** mazuļi.
- Jauno lāču izdzīvošanas rādītājs- **85,7%**. Mātīte dzīves laikā dzemdē **4-5 reizes**. Vidēji piedzemdē **12-15 lācēnus** (60-75 lācēnus dzīves laikā).
- Tēviņi nobriest **8-12** gados.
- Lāču māte uzmanību velta nevis bērnu skaitam, bet viņu sargāšanai, apmācībām un adaptācijai dzīvē. Ja atrod barību, atdod bērniem, lai arī cik izsalkusi būtu pati.
- Vai lāči Latvijā nav dzimuši 100 gadus...?
- Mātīte dzemdē pēcnācējus 2 gados reizi. Neražas gados pauze var būt 3-4 gadi.
- 5 lācēni vienā metienā ir reģistrēti 1972.gadā Igaunijā .
- Vienas **nedēļas** vecumā lācēna svars **0,7 kg**.
- **3-5 gadu vecumā lācēnu svars ir 120-150kg**.
- 3 mēnešu vecumā lācēni 3-4 reizes dienā ēd zaļumus un kukaiņus. **Ar pienu māte lācēnus baro līdz 4-6 mēnešu vecumam noteiktā laikā nevis tad, kad viņi grib**. 1.mēnesī ik pēc 2 stundām, no otrā mēneša- retāk.

Pažetnovu glabšanas centrs lācēniem- bāreņiem Toropecas rajonā

Foto no Tveras apgabalā izveidotā lāču bāreņu rehabilitācijas centra arhīva

- **Valentīns Pažetnovs** (20.06.1936.-)
- Nopelniem bagātais ekoloģis- bioloģijas zinātnis. **Unikālas metodikas izstrādātājs lācēnu- bāreņu izaudzēšanā.**
- No 1970.gada uzsāka brūnā lāča ekoloģijas izpēti.
- 1985.gadā izveidots lācēnu- bāreņu glābšanas centrs Toropecas rajonā. Dabā tika izlaisti 279 lācēni ar dzeltenām atpazīšanas zīmēm- čipiem. 2019.gadā- 1, bet 2020.gadā -17.
- 1999.gadā- «Krievijas nopelniem bagātākais ekoloģis»
- **2012.gadā panāca lāču medību migā aizliegšanu.**
- 2018.gadā «Krievijas zelta ģimene». Zinātnisko un bērnu grāmatu par lāčiem autors un ilustrators.

Ceļš uz jauno dzīvi

Foto no Tveras apgabalā izveidotā
lāču bāreņu rehabilitācijas centra
arhīva

- «Projekts Grizzly» (kanāls Animal Planet) un glābšanas centrs «Ziemeļblāzma» Kanādā (filma «Glābjot savvaļas lāčus») tā ir atskaņa uz V.S.Pažetnova darbu - lāču glābšana un adaptācija dabā.
- Šo iespēju izmantoja Igaunijas mednieki, aizvedot uz Buboņecu mazos lāču bāreņus, lai pēc tam viņus izlaistu Igaunijas teritorijā.

Darbs veikts ar bitenieku, mednieku, policijas darbinieku, sēņotāju un ogotāju palīdzību, vācot faktus par lāčiem, kā arī Balvu novada domes un LLKC Balvu nodaļas, Balvu Centrālās bibliotēkas, Viļakas novada bibliotēkas un Bērzkaines pagasta bibliotēkas atbalstu.

Foto: Montas Arnoldes veidotā lāču izplatības kartes daļa

Paldies par uzmanību!

Ziņojums no slimnīcas: “Satiku lāci medībās, tagad staigāju tikai uz pīli, kuru pienes man medmāsa.”

Novēlu Jums laimīgas tikšanās ar lāčiem, ja tādas nejauši gadīsies!

Tamāra Mitjušina

Prezentācijas materiālus varēs atrast pēc konferences mājaslapā **www.laukutikls.lv**